

Meediauurija: ERRil on usaldusväärsus, mida EKRE kanalitel pole

Usutus Tartu ülikooli ajakirjandussotsioloogia dotsendilt Ragne Kõutsiga

Priit Pärnapuu

ohtuleht.ee, 30.10.2020

Eesti rahvusringhäälingu nõukogu saab uue liikme Anti Poolametsa näol. EKRE ridadesse kuuluv Poolamets kahtlustab, et ERR on liberalismi poole tugevalt kaldu. Õhtuleht uuris Tartu ülikooli ajakirjandussotsioloogia dotsendilt Ragne Kõutsilt, mida üldse tähendab ajakirjanduse puhul tasakaalustatus ja milline pilt avaldub seni tehtud uuringutest.

See, et meedias saavad ühed ühiskonna liikmed rohkem sõna kui teised, on Kõutsi sõnul igati mõistetav ja õigustatud. "Kui kogukonnas tegutseb aktivist, kes korraldab kogukonna liikmetele ühisüritusi, siis rohkem on rääkida sellest aktivistist kui kogukonna mitteaktiivsetest inimestest," selgitas Kõuts, kuidas päriselu on igas mõttes tasakaalust väljas ja seetõttu on ka paratamatu, et meedia kajastab ühiskonnaliikmeid erineval määral ja viisil. "Ajakirjanduse ülesanne ongi anda võimalikult tegelikkuselähedane pilt tõsielus toimuvatest sündmustest. See tähendab, et kajastada neid, kes tegelikkuses teevad rohkem ja mitte tuua sinna kunstlikult kõrvale ka kõiki neid teisi, kes midagi ei tee ja millestki ei huvitu."

Teise kohana, mis samuti tasakaalustamatust võimendab ja õigustab, on ajakirjanduse huvi kõige uue vastu. "Meediat huvitab alati uus ja mitte olemasolev, kivistunu ja stabiilne. Tähelepanu uuele saab järjest hoogu juurde, kui lisaks meedia pakutud kajastusele hakkavad sellele vastu vaidlema teistsuguste, nt konservatiivsete väärtuste kandjad," selgitas Kõuts. Selline kõrgendatud tähelepanu ei viita tasakaalustamatusele, vaid sellele, et ajakirjandus täidab ühiskonna eneserefleksiooni rolli hästi – tõmbab tähelepanu asjadele, mis võivad meie tavapärasest elu ja olemist muuta."

Kolmanda kohana, kus meedia võib igati õigustatult jätta kedagi või midagi kajastamata, puudutab seisukohtade põhjendamist ja argumenteerimist. "Tiražeerimist ei vääri igasugused arvamused. Levitada tuleks neid arvamusi, mis tuginevad informeeritusele, mis põhjendavad ja argumenteerivad," selgitas Kõuts.

Üht suurt tasakaalustatuse uuringut teadlased ei tee

Meediauuringute algusaegadest alates pole Kõutsi sõnul tehtud üldisi „tasakaalustatuse uuringuid". "Tasakaalustatust tervikuna on üsna võimatu hinnata, sest ühiskondlik tegelikkus, millega me kajastust võrdleme, on hoomamatult keeruline," selgitas Kõuts põhjuseid.

"Teadlased tegelevad sel põhjusel teatavate nähtuste, sündmuste, rühmade, isikute kujutamise küsimustega – kuidas kedagi kujutatakse, kas ta ise saab enda kujutamises kaasa lüüa või temast räägitakse tema selja taga, kelle hääl jääb mingis küsimuses kõlama," selgitas Kõuts, mida meediauurijad teevad. "Teadlane saab jõuda järeldusele, et mingisugust teemat, protsessi, ühiskondlikku nähtust kajastatakse tasakaalustatult, siis, kui ta on endale selgeks teinud, keda see teema, protsess või nähtus puudutab ning kajastuses on nende osaliste seisukohad esile toodud."

Ka Eestis on uuritud meediasisu erinevate nurkade alt. Näiteks seda, kas ja kuidas mõnes keerulises küsimuses on kajastatud ekspertide häält või seda, kas noored ise saavad noortest rääkivates lugudes sõna. Millised on olnud tulemused? "Kõigi nende erinevate väiksemate uuringute tulemuste peale kokku ei saa väita, et üldauditooriumile suunatud uudisteajakirjandus oleks mingi maailmavaate poole kaldu," vastas Kõuts. "Uudised on Eestis suuremates uudistekanalites ikka pigem tasakaalus. Seda nii ERRi kui ka Postimehe, Delfi ja Õhtulehe uudisteportaalides."

Kas mõni selline uuring on ka lauale panna, kus oleks käsitletud just EKREle olulisi teemasid või valdkondi – perekonna mõiste, seksuaalvähemuste õigused, sisseränne? "EKREt ei peaks defineerima kui teemaerakonda, vaid kui väärtuserakonda. Perekond, seksuaalsed eelistused, sisseränne on teemad, mille kaudu on neil kõige lihtsam tuua kuuldavale oma väärtusi," selgitas Kõuts. "Kuidas see langeb kokku ajakirjanduse väärtuspildiga, annab aimu üks juba mõnda aega tagasi valminud magistritöö. Töö ise ei kata viimaseid aastaid – ja sellise uuringu võiks nüüd võrdluseks teha –, aga näitab hästi, et kuigi suurt kokkulangevust EKRE väärtustega vähemalt nende kahe uuritud väljaande sisust ei leia."

Tegu on Tartu ülikoolis kaitstud magistritööga väärtustest, mida autor Kärt Rebane otsis 1990-2014. aasta Eesti Päevalehe ja Postimehe juhtkirjadest. Magistritöö kohaselt on nende kahe päevalehe kõige läbivam väärtus olnud raha. Täpsemalt see, kui otstarbekalt võimulolijad on kasutanud maksumaksjatelt saadud raha. "Ajakirjandus saab jälgida paljusid erinevaid arenguid ja tegusid. Tõik, et valvatakse just rahakasutust, näitab ilmekalt, kui oluline on Raha kui üksikväärtus kahe suure ajalehe toimetuse seisukohast," selgitab Rebane, mis mõttes raha on päevalehte jaoks olnud väärtus. Perekonna rolli või tähtsuse üle arutlemist Rebane juhtkirjadest suurt ei leidnud, kui välja arvata paar põgusat põiget kooseluseaduse teemal.'

ERRil on usaldusväärsus, mida EKRE kanalitel pole

"Kui poliitik ei jõua üleriigiliselt levivatesse uudistesse, siis on tal ka väga keeruline värvata endale oma sõpruskonnast suuremat toetajaskonda," selgitas Kõuts, miks poliitikud üldse hoolivad sellest, mida ja kuidas meedia neid kajastab. "Avalikkuse tähelepanust sõltub sõna otseses mõttes nende töö ja leib."

Traditsiooniline ajakirjandus on poliitikutele oluline vaatamata sellele, et on olemas sotsiaalmeedia ja võimalus odavalt ja tagasihoidlike oskuste pinnalt püsti panna oma väärtusi kajastavad portaalid nagu näiteks Uued Uudised või Objektiiv. "Ajakirjandusväljal tegutsejad on erineva mõjuvõimuga, samuti erineva usaldusväärusega auditooriumi silmis. ERRil on endiselt valdava osa Eesti elanike silmis legitiimsus asju defineerida, aga Uutel Uudistel seda legitiimsust ei ole. Piltlikult öeldes on suur vahe, kas kellegi kohta ütleb midagi tunnustavat ülikooli rektor või naabrimees," selgitas Kõuts. "Kanal on teinud selge valiku, mida tiražeerib ja mida mitte. Tiražeerimise vältimine on kanalile oluline oma maine, oma väärtuse säilitamise pärast. Mis sellest, et seisukohad levivad. Mis sellest, et keegi teine levitab. Aga kõrge usaldusväärusega kanal ei levita, sest peab hoidma kinni oma valikuprintsiipidest. Ja seda just oma legitiimsuse ja mõjusa positsiooni säilitamise nimel."